

ФОРМУВАННЯ ПЕРЕЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЯКА СТАНОВИТЬ КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

Питанням правового захисту прав та інтересів підприємств та підприємництва у більшості розвинутих держав надається неабияке значення як одному із обов'язкових напрямків забезпечення стабільного фінансово-економічного розвитку країни [1].

Одним із інструментів, що використовуються суб'єктами господарювання для захисту власних інтересів, є інститут комерційної таємниці. Під **комерційною таємницею ми розуміємо відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, та які визначені суб'єктом в якості комерційної таємниці** [2].

Слід зазначити, що основною метою встановлення правового режиму комерційної таємниці для кожного підприємства є досягнення економічних переваг у господарській діяльності [3].

Склад та обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються самостійно власником такої інформації або керівником підприємства, з дотриманням вимог чинного законодавства.

Як свідчить практика, одним із першочергових завдань, які доводиться вирішувати у ході побудови системи захисту комерційної таємниці відповідальним працівникам суб'єкта господарювання, є визначення переліку інформації, яка становить комерційну таємницю.

Проте, сьогодні питання розробки узагальненого переліку таких відомостей не знайшли належного відображення у нормативно-правових документах та наукових доробках провідних вітчизняних науковців. Як наслідок – означений перелік на початковому етапі формування системи захисту комерційної таємниці у кожному випадку розробляється спеціалістами підприємства фактично «з нуля». Позитивний досвід формування таких переліків не враховується повною мірою, що призводить до виникнення однотипових помилок. Такі помилки умовно можна класифікувати за двома групами: *надмірна етаємничість відомостей* або навпаки – *надмірна їх від-*

критість для зовнішнього середовища. І в тому, і в іншому випадку, побудована на основі невірно сформованого переліку система захисту комерційної таємниці, замість того, щоб сприяти отриманню економічної вигоди суб'єктом господарювання, зменшує таку вигоду або навіть взагалі перешкоджає її отриманню.

Питання правових засад комерційної таємниці розглядалися Г. О. Андрощуком, П. П. Крайневим, А. І. Марущаком, О. Е. Радутним, О. Д. Святоцьким, Л. Д. Топаловою, О. А. Чоботом та іншими науковцями у межах дослідження економічної безпеки підприємства, об'єктів права інтелектуальної власності, конкурентних правовідносин, відповідальності за незаконні дії з відомостями, що становлять комерційну таємницю.

Проте, існує ряд напрямків, які потребують додаткового наукового аналізу. До них належать розробка узагальненого переліку відомостей, для яких рекомендовано встановлювати режим комерційної таємниці, та формування практичних рекомендацій щодо його застосування.

Ця стаття присвячена вирішенню першого з окреслених завдань.

У ході визначення переліку відомостей суб'єкта господарювання, що становлять комерційну таємницю, доцільно їх класифікувати за основними видами, як вказано в *табл. 1*.

Необхідність включення до категорії «комерційна таємниця» саме цих видів інформації обумовлена наступними факторами.

Дані про управління та розвиток суб'єкта господарювання визначають основні стратегічні напрямки функціонування підприємства і можуть бути використані конкурентами для формування власної стратегії розвитку, що випереджатиме або навіть перешкоджатиме розвитку інших суб'єктів.

Отримання конкурентами **інформації про технічне забезпечення діяльності** може сприяти розкриттю планів по запуску у виробництво нових продуктів і, як наслідок, розробці заходів, спрямованих на випуск аналогічної продукції або її дискредитації.

Окремо слід виділити питання, пов'язані із

Табл. 1

Основні види інформації суб'єкта господарювання, що можуть становити комерційну таємницю

Основні види інформації, що становить комерційну таємницю	Відомості, що можуть бути включені до вказаного виду інформації
Питання управління та розвитку суб'єкта господарювання	<ul style="list-style-type: none"> – відомості, що детально розкривають ринкову політику суб'єкта господарювання; – відомості про плани щодо розширення діяльності; – інформація про предмети договорів з контрагентами щодо основної діяльності суб'єкта господарювання.
Питання технічного забезпечення діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – інформація про виробничі потужності; – відомості про перспективні плани розвитку окремих напрямів виробництва; – детальні відомості про організацію структури комп'ютерної мережі суб'єкта господарювання; – інформація про паролі доступу до інформаційних ресурсів суб'єкта.
Питання маркетингової діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – інформація про статистику продажів за окремими напрямками діяльності; – інформація про плани з розширення споживацької бази; – відомості про результати стратегічних маркетингових досліджень; – інформація про заходи, які плануються у відповідь на дії конкурентів; – дані про зміст конкретних переговорів з партнерами та досягнуті угоди; – відомості, що розкривають стратегію виводу на ринок нових продуктів.
Питання фінансової діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – відомості, що розкривають дані фінансових звітів, прогнозів та планів; – інформація про плани закупівлі продукції у постачальників; – інформація про кількість продукції, яка надійшла або зберігається на складах підприємства; – відомості, що розкривають зміст інформації, яка міститься у фінансових інформаційних системах суб'єкта господарювання.
Питання безпеки	<ul style="list-style-type: none"> – результати аналітичних досліджень стану забезпечення безпеки суб'єкта господарювання; – перелік інформаційних ресурсів, що потребують захисту; – інформація про коди доступу в приміщення обмеженого доступу.

безпекою комп'ютерної мережі (структура, паролі доступу). Оскільки нині більшість інформації обробляється у електронному вигляді, доступ заінтересованих осіб до комп'ютерної мережі підприємства дозволяє їм отримати майже всі види інформації, яку пропонується включати до категорії комерційної таємниці.

Окремі **питання маркетингової діяльності** також пропонується визначити в якості комерційної таємниці, оскільки саме продаж продуктів та послуг є джерелом прибутку сучасних підприємств. Отримання конкурентом таємних відомостей стосовно маркетингової діяльності може стати визначальним фактором у боротьбі за групи споживачів, на які були розраховані ті чи інші продукти або послуги.

Питання фінансової діяльності можуть цікавити конкурентів з погляду економічної ефектив-

ності роботи підприємства в цілому, а також його взаємовідносин з контрагентами. Розголошення таких відомостей, зокрема, може призвести до втрати постачальників за рахунок їхнього переходу до конкурентів, які зможуть запропонувати вигідніші умови, сформовані на підставі отриманих даних про фінансову діяльність підприємства.

Нарешті, окремі **питання безпеки** ми також радимо включити до категорії відомостей, що становлять комерційну таємницю, оскільки знання, наприклад, недоліків в організації безпеки підприємства дозволяє конкурентам спланувати та здійснити атаку на ресурси підприємства, аж до його фізичного захоплення (рейдерські атаки).

У будь-якому випадку, формування переліку інформації суб'єкта господарювання, яка становить комерційну таємницю, необхідно здійснюва-

ти з урахуванням положень Постанови Кабінету Міністрів України від 09 серпня 1993 р. № 611 [4]. Згідно з цим нормативним документом, **комерційну таємницю не можуть становити:**

- установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами;
- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць;
- документи про сплату податків і обов'язкових платежів;
- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;
- документи про платоспроможність;
- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;
- відомості, що, відповідно до чинного законодавства, підлягають оголошенню.

Необхідно розуміти, що відомості, які не ввійшли до категорії комерційної таємниці, також можуть бути закритими для широкого загалу – зокрема, це стосується *конфіденційної інформації*. Основним критерієм, який дозволяє відокремити комерційну таємницю та конфіденційну інформацію, є така ознака, як можливість настання негативних наслідків для підприємства у випадку розголошення комерційної таємниці і відсутність такої можливості при розголошенні конфіденційної інформації.

Перелік інформації суб'єкта господарювання,

яка становить комерційну таємницю, пропонуємо розробляти у відповідності із наведеними нижче рекомендаціями.

1. Формувати перелік необхідно із залученням фахівців профільних підрозділів за кожним із напрямків. Тоді існуватиме можливість в разі виникнення спірних питань щодо належності тієї чи іншої інформації до категорії «комерційна таємниця» залучати в якості експертів фахівців або керівництво таких підрозділів. Адже саме вказані особи, навіть за наявності в інформації основних ознак комерційної таємниці, можуть визначити у кожному конкретному випадку, наскільки небезпечним є її розголошення. З погляду бізнес-процесів, в окремих випадках розкриття комерційної таємниці іншим особам надасть більше переваг, ніж завдасть шкоди підприємству. За таких обставин можливе зняття грифу «комерційна таємниця» із конкретних відомостей, навіть якщо в цілому вказана інформація за своїми ознаками відповідає загальним вимогам до таємниці.

2. Крім переліку інформації, необхідно додатково розробити переліки документів, які міститимуть таку інформацію. Адже слід враховувати, що окремий співробітник працює переважно з тими чи іншими видами документів, а не окремими фрагментами інформації. Відповідно, розроблення переліків таких документів сприятиме кращому розумінню з боку окремих працівників співвідношення загальних вимог з охорони комерційної таємниці на підприємстві та конкретних документів, з якими вони постійно працюють.

Основним напрямком продовження нашого дослідження є подальша деталізація кожного із наведених тут видів інформації, яку пропонується включати до категорії «комерційна таємниця», а також розробка на підставі отриманих результатів практичних рекомендацій по роботі з такими відомостями для підприємств, залежно від галузі економіки, в якій вони функціонують.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Основные проблемы защиты коммерческой тайны предприятий [Электронный ресурс] / Ю. В. Лыхина // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 88. – С. 177–178.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Голос України. – 2003. – № 49. (зі змінами).
3. *Топалова Л. Д.* Правовий режим комерційної таємниці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Л. Д. Топалова. – Донецьк, 2006. – 25 с.
4. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611 [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.rada.gov.ua.

П. Є. Антонюк,
здобувач Національного університету
біоресурсів і природокористування України